

tilhørighet». Nå fases ordningen ut, skriver **Marianne Takle.**

Innvandrere

skille mellom to typer tyskere: personer som tilhører staten og personer som tilhører det tyske folk. Bayerske fjellskyttermenn i full mundur i München.

FOTO: AFP/SCANPIX

obligatorisk språktest. Skulle man bli godkjent som Spätaussiedler måtte man kunne tysk. Språkkravet viste seg å bli en effektiv barriere. De første fire årene etter at tyskprøven ble innført var det bare 60 prosent som bestod. Det var imidlertid uenighet i Tyskland om testen. I flere dommer reduserte den tyske forfatningsdomstolen betydningen av språkkunnskaper, og la mer vekt på avstamning og kultur. Som et svar på forfatningsdomstolens tolkning av loven, la sosialdemokratene og de grønne fram et lovforslag i 2001 om å stramme inn språkkravene. Venstresiden fikk støtte fra de konservative om at språk var et spesielt viktig kriterium for å bli definert som Spätaussiedler. Det var ikke lenger nok å ha

tyske forfedre og bo i det tidligere Sovjetunionen. De små partiene, FDP og PDS, ville avvikle hele ordningen.

Den tyske stat har lenge hatt et omfattende program for assimilasjon av etniske tyskere som innvandret til Forbundsrepublikken. Denne politikken bygget på en enighet mellom vertslandet og Aussiedler/Spätaussiedler om at de ikke bare skulle få mulighet til å bosette seg i landet og bli tyske statsborgere. Siden de var en del av den tyske kultur var målet full assimilering. Den tyske stat påtok seg ansvaret for at de etniske tyskerne kom inn i arbeidsmarkedet, ble innlemmet i velferdsordninger og fikk språkopplæring. Dette ga denne gruppen økonomiske og prak-

tiske fordeler som andre innvandrergupper ikke hadde tilgang til.

Først da en ny innvandringslov trådte i kraft i 2005, innførte den tyske stat et nasjonalt program for integrering av alle grupper innvandrere: arbeidsinnvandrere, asylsøkere, de som kom gjennom familiejenforening og Spätaussiedler. Programmet inneholdt språkkurs og innføring i det tyske juridiske systemet, tysk historie og kultur. Gjennom denne ordningen ble gruppen av Spätaussiedler behandlet mer på like fot med andre innvandrere. Begrunnelsen var at man antok at alle som innvandret til Tyskland ville møte de samme problemene. Derfor hadde de også samme behov for hjelp til integrering.

Denne reformen representerte samtidig en glidning i oppfatningen av statusen til gruppen Spätaussiedler. De gikk fra å være definert som medlemmer av det tyske folk, som hadde bodd utenfor landets grenser, til å bli behandlet på linje med andre innvandrere til Tyskland. Det var likevel ikke tale om fullstendig likestilling med andre innvandrergupper. Fortsatt er det spesielle lover som regulerer innvandring av etniske tyskere.

Spør man tyske politikere og byråkrater om årsakene til endringene i Tysklands behandling av Aussiedler/Spätaussiedler svarer de ofte at det har vært en tilpasning til situasjonen etter den kalde krigen.

Dette stemmer ikke helt. Under prosessen ligger en uenighet om den politiske betydningen av etnisk tilhørighet. De konservative partiene har hele tiden holdt fast ved de etniske tyskers privilegier. Senest da man innførte like språk- og integreringskurs for alle innvandrere i 2005, uttrykte de konservative en uro for at ordningen ville skape problemer for gruppen av Spätaussiedler. De konservatives argument om at Tyskland har et spesielt ansvar for denne gruppen av etniske tyskere viser at de ikke har endret grunnleggende holdning på dette området. Restriksjonene kan tolkes som en pragmatisk tilpasning innenfor rammen av en etnisk forståelse av fellesskap.

En viktig faktor bak denne tilpasningen er de demografiske endringene blant de tyskerne som har kommet som Spätaussiedler. De som kom på begynnelsen av 1990-tallet behersket tysk språk og kultur, og gled lett inn i det tyske samfunn. De som har kommet senere har derimot hatt stadig dårligere kjennskap til tysk språk og kultur, og har vært vanskeligere å assimilere. De fikk tilnavnet Russland-tyskere, og er ofte ansett for å være mer russere enn tyskere.

Statusen til Spätaussiedler som innvandrere til Tyskland fra de tyske enklavene i det tidligere Sovjetunionen, er i ferd med å endes fra tyskere til innvandrere. Særrettighetene fases gradvis ut, for de gjelder bare personer som er født før 1993.

Tyskland har likevel beholdt den politiske og juridiske kategorien Spätaussiedler. Også i dag opererer tyske myndigheter med en forståelse av et kulturelt fellesskap som er mer omfattende enn statsborgerskapet. Etnisk tilhørighet gir fortsatt særrettigheter, selv om disse blir stadig mer begrenset i praksis.